

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและมีความสามารถที่จะปรับตัวให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่จะมาถึงและเชื่อว่าการศึกษาคือกระบวนการที่สำคัญที่ทำให้คนพัฒนาเป็นไปในแนวทางที่ถูกต้องเหมาะสม กับสภาพความต้องการทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมของประเทศจะสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าให้แก่สังคมทั้งยังสร้างความสมดุล และกลมกลืนของการพัฒนาระหว่างด้านต่าง ๆ ได้คั่งพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดชมหาราชที่ว่า“ประเทศชาติของเราจะเจริญหรือเสื่อมลง นั้นย่อมขึ้นอยู่กับการศึกษาของประชาชนแต่ละคนเป็นสำคัญ ผลของการอบรมในวันนี้จะเป็นเครื่องกำหนดอนาคตของชาติในวันข้างหน้า” (รุ่ง แก้วแดง. 2541:39)

การศึกษาจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้คนพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนให้สามารถดำเนินชีวิตในสังคม ได้อย่างสันติสุขและสามารถเกื้อหนุนการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุก ๆ ด้านของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการศึกษา ในการปัจจุบันซึ่งอยู่ในช่วงแห่งการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมความรู้ (Knowledge Society) การพัฒนาการศึกษาสำหรับอนาคตจึงต้องมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาทั้งในส่วนที่เป็นปัจจัยกระบวนการ และผลผลิต (กรมสามัญศึกษา. 2542 : 27)

การปฏิรูปการศึกษาเป็นการจัดการศึกษา เพื่อมุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม จริยธรรม ในการดำรงชีวิตให้สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ระยะที่ 9 (พ.ศ. 2545 – 2549) ที่กำหนดเป็นวิสัยทัศน์ว่า “คนไทยได้รับการพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์เป็นคนดี มีความสุข พึ่งพาตนเองได้ มีจิตสำนึกในความเป็นไทย มีศาสนธรรม และวัฒนธรรมเป็นวิถีชีวิต มีส่วนร่วมในการเสริมสร้างประชาคมไทยและประชาคมโลกให้มีความสุข สร้างสังคมความรู้ สังคมคุณภาพ สังคมคุณธรรม สังคมสมานฉันท์เอื้ออาทรต่อกัน บนพื้นฐานภูมิปัญญาไทยและสากลอันจะนำไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่ใช้ความรู้เป็นฐาน” ซึ่งได้มีการส่งเสริมให้ครูแสวงหาความรู้และพัฒนาความก้าวหน้าทางด้านวิชาชีพ พร้อมทั้งให้มีจิตสำนึกในความเป็นครู (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2544 : 3)

ในการดำเนินการด้านการปฏิรูปครู และบุคลากรทางการศึกษา ตามแนวทางปฏิรูป การศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการกล่าวถึงการพัฒนาผู้บริหารการศึกษาว่า " เร่งรัดพัฒนานักบริหาร การศึกษาโดยเพิ่มพูนแนวความคิดความรู้ตลอดจนทักษะในการบริหารและการจัดการเพื่อให้ สามารถพัฒนาโรงเรียน และสถานศึกษาให้มีคุณภาพก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในอนาคต (กระทรวงศึกษาธิการ. 2548 : 5) ในส่วนของผู้บริหารสถานศึกษาโดยเฉพาะในระดับการศึกษา ขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติว่า " การพัฒนาผู้บริหาร เป็นการพัฒนาศักยภาพ และพฤติกรรมการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาให้เป็นผู้มีความรู้ ความสามารถ และมีคุณลักษณะที่ดี สามารถจัดการศึกษา และพัฒนานักเรียนให้มีคุณภาพที่พึง ประสงค์ได้ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ. 2546 : 1)

ในการพัฒนาผู้บริหาร โรงเรียนนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้ กำหนดนโยบายพัฒนาผู้บริหาร โรงเรียนในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545 - 2549) ในส่วนของผู้บริหารการศึกษากระทรวงศึกษาธิการและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดนโยบาย และแนวทางปฏิบัติดังนี้ " เร่งรัดระบบการพัฒนาผู้บริหาร การศึกษาทุกระดับทุกประเภท เพื่อให้ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ ความคิดกว้างไกล มองการศึกษาเป็น เรื่องของการพัฒนาคนทั้งมวล และมีความสามารถในการบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ " (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2549 : 77)

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า การพัฒนาการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็น และเร่งด่วนในการจะพัฒนา ประเทศ นอกจากนั้นบริบทของโลกในยุคโลกาภิวัตน์มี ความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว โดยเทคโนโลยีสารสนเทศส่งผลให้ความรู้ และวิทยาการ ต่าง ๆ เจริญรวดเร็ว และเปลี่ยนแปลงไปไม่หยุดยั้ง ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องพัฒนาตนเองให้พร้อม เสมอสำหรับการเปลี่ยนแปลงใหม่ ๆ เพื่อสามารถก้าวทันการเปลี่ยนแปลงอันต้องอาศัยข้อมูล ข่าวสารที่เป็นปัจจุบันและทันต่อเหตุการณ์ (สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา แห่งชาติ. 2541 : 52)

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 มีภารกิจในการจัดการศึกษาให้แก่เด็ก และเยาวชน มีผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 182 คน แยกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียน ขนาดใหญ่ จำนวน 33 คน ขนาดกลาง จำนวน 94 คน และโรงเรียนขนาดเล็ก 55 คน จัดการเรียนการสอนโดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม และให้เป็นคนดีมีคุณธรรม มีทักษะในการดำรงชีวิต สามารถพึ่งตนเองได้ มีสุขภาพ

พลาณามัยที่สมบูรณ์ มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคมได้ตามศักยภาพตลอดทั้งมีจิตสำนึกมีบทบาทในการดูแลและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี และวัฒนธรรมอันดีงามจากการดำเนินงานที่ผ่านมาสามารถจัดการศึกษาตามภารกิจได้บรรลุเป้าหมายในหลายด้าน แต่ยังมีส่วนที่เป็นปัญหาต้องแก้ไข โดยเฉพาะด้านการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้และสามารถจัดการกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้เพราะครูส่วนใหญ่ยังไม่เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการสอนและแสวงหาความรู้ นอกจากนั้นผู้บริหารสถานศึกษาที่เข้าสู่ตำแหน่งหลายท่านยังไม่ได้เน้นการพัฒนาหรือผ่านการฝึกอบรม ทำให้การบริหารยังไม่เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนด (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 . 2547 : 14 – 15)

ขนาดของโรงเรียนเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการดำเนินงานของสถานศึกษา ดังจะเห็นได้จาก มานพ แก้วขาว (2536 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการพัฒนาบุคลากรตามความต้องการของครูอาจารย์โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาจังหวัดพัทลุง พบว่า ครูอาจารย์ในโรงเรียนขนาดต่างกัน มีความต้องการการพัฒนาบุคลากรโดยส่วนรวมและรายด้านแตกต่างกันอย่างชัดเจน และสามารถ บุญทอง (2537 : 147) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดสงขลา พบว่า ระดับการพัฒนาของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามทัศนะของผู้บริหารโรงเรียน และครูอาจารย์โดยส่วนรวม และรายวิธีในระดับปานกลาง และการพัฒนาบุคลากรของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ตามทัศนะของครูอาจารย์ที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน โดยส่วนรวม และรายวิธีแตกต่างกัน ผู้บริหารจะต้องแสวงหาความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ อยู่เสมอ เพราะผู้บริหารเป็นกลไกสำคัญที่จะนำความสำเร็จและเสริมสร้างคุณภาพทางการเรียนให้เกิดขึ้นในโรงเรียน อันจะส่งผลต่อคุณภาพของนักเรียนตามจุดประสงค์ของหลักสูตรที่วางไว้ ซึ่งจะเห็นว่าหลายปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับการบริหาร ขนาดของโรงเรียนมีส่วนเกี่ยวข้องอยู่ด้วยเสมอ ด้วยเหตุผลดังกล่าว การพัฒนาตนเองของผู้บริหาร ขนาดโรงเรียนก็น่าจะมีส่วนเกี่ยวข้องที่ทำให้พฤติกรรมการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนขนาดต่างกันแตกต่างกัน

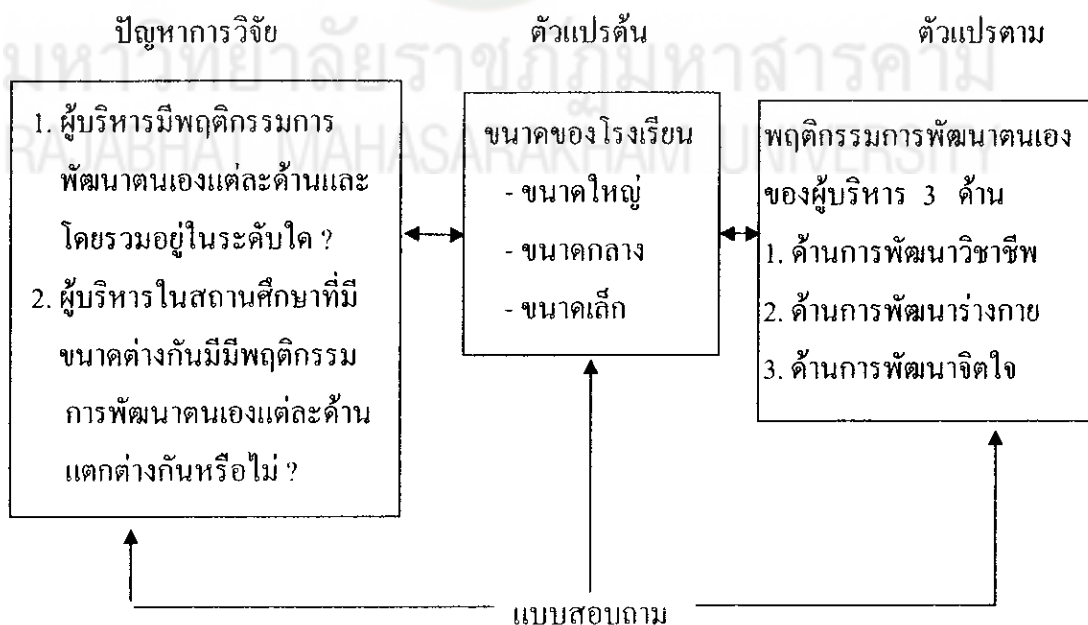
ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาพฤติกรรมการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดดังกล่าว โดยมุ่งศึกษาตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับขนาดของโรงเรียนว่ามีผลกับความคิดเห็นกับระดับพฤติกรรมการพัฒนาตนเองอยู่ในระดับใด แตกต่างกันหรือไม่ เพื่อนำผลการวิจัยไปเป็นแนวทางในการปรับปรุงบุคลากร โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารให้ตรงกับความต้องการ และความจำเป็นให้มากที่สุดเพื่อก่อเกิดประโยชน์ในการศึกษาในความรับผิดชอบให้มีประสิทธิภาพสูงสุดต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 3 จากความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนขนาดต่างกัน
2. เพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 3 ในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกัน
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะวิธีการพัฒนาตนเอง ของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 3

กรอบแนวคิดการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ต้องการศึกษาพฤติกรรมการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ปีการศึกษา 2548 โดยใช้กรอบการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา ของ สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (2541 : 54) 3 ด้าน ดังแผนภูมิที่ 1

แผนภูมิที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย

ผู้บริหารในโรงเรียนที่มีขนาดต่างกัน มีพฤติกรรมในการพัฒนาตนเองแตกต่างกัน ทั้งโดยรวมและรายด้าน

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 ปีการศึกษา 2548 จำนวน 182 คน จาก 182 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 33 คน ขนาดกลาง จำนวน 94 คน และโรงเรียนขนาดเล็ก 55 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษา ได้มาโดยวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random Sampling) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเครซี และมอร์แกน (Krejcie & Morgan) ได้ผู้บริหารโรงเรียนขนาดใหญ่ จำนวน 30 คน ขนาดกลาง จำนวน 75 คน และโรงเรียนขนาดเล็ก 48 คน

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรอิสระ ได้แก่ ขนาดของโรงเรียน จำแนกเป็น 3 ขนาด คือ

2.1.1 โรงเรียนขนาดใหญ่

2.1.2 โรงเรียนขนาดกลาง

2.1.3 โรงเรียนขนาดเล็ก

2.2 ตัวแปรตาม ได้แก่ พฤติกรรมการพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 จำแนกเป็น 3 ด้าน คือ

2.2.1 ด้านการพัฒนาวิชาชีพ

2.2.2 ด้านการพัฒนาร่างกาย

2.2.3 ด้านการพัฒนาจิตใจ

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. พฤติกรรมการพัฒนาตนเอง หมายถึง ระดับความคิดเห็นต่อคุณลักษณะที่แสดงออกถึงความต้องการในการพัฒนาเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจ ทักษะความชำนาญ และความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง ทั้งการพัฒนาด้านร่างกายและจิตใจให้มีสภาพสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งมีองค์ประกอบการพัฒนาตนเอง 3 ด้าน คือ

1.1 การพัฒนาวิชาชีพ หมายถึง ระดับความคิดเห็นต่อคุณลักษณะการฝึกฝนตนเองให้มีความรู้ ความเข้าใจ ความสามารถ จนกระทั่งมีทักษะในการปฏิบัติงานในหน้าที่ และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพของตน

1.2 ด้านการพัฒนาร่างกาย หมายถึง ระดับความคิดเห็นต่อคุณลักษณะการปรับปรุงดูแลบำรุงรักษาสุขภาพร่างกายให้สมบูรณ์แข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ

1.3 ด้านการพัฒนาจิตใจ หมายถึง ระดับความคิดเห็นต่อคุณลักษณะการฝึกฝนตนเองให้มีจิตใจสงบ มั่นคง หนักแน่น มีความเชื่อมั่นในตนเอง ยึดมั่นในหลักศีลธรรม

2. สถานศึกษา หมายถึง โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3 โดยจำแนกเป็น 3 ขนาด ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคายเขต 3, 2548 : 2)

2.1 ขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 1 – 120 คน

2.2 ขนาดกลาง หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 121 – 540 คน

2.3 ขนาดใหญ่ หมายถึง โรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนตั้งแต่ 541 คนขึ้นไป

3. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือ รองผู้อำนวยการสถานศึกษา หรือข้าราชการครูที่รักษาการในตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาหนองคาย เขต 3

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลของการวิจัยครั้งนี้ เป็นข้อมูลสารสนเทศให้ผู้บริหารในระดับเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดใช้เป็นแนวทางในการกำหนดนโยบายและแนวทางการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัด เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในการบริหารงานในสถานศึกษาต่อไป